

Vasilij O. Ključevski, **ISTORIJA RUSIJE (Kratki pregled),** Beograd 1997.

Karamzin, Solovjov (Sergej) i Ključevski su tri velika Rusa, po struci istoričari i svaki ponaosob pisci višetomnih istorija Rusije. Pisali su ih u različita vremena, prvi Karamzin, mlađi Solovjov, pa Ključevski. Njihova dela uticala su, nesporno je i nesporeno je, na generacije svojih sunarodnika, a i na politiku države.

Monumentalnost njihovih dela bila je vidljiva još u njihovo doba, a zatim ih je revolucija gurnula u stranu, u zaborav, a poslušni marksistički istoričari obavili ćutanjem. Sada, kada Rusija "otkriva" plejadu svojih naučnika, filozofa, religioznih mislilaca počevši od Homjakova, Leontjeva, Danilevskog,¹ Vladimira Solovjova (sina istoričara), Berđajeva, otkrivaju se evo i klasici ruske istoriografije. To otkrivanje ima i svoj najprizemnji vid: na uličnim, improvizovanim tezgama nalaze se njihova stara izdanja, a i izdanja ruskih izbeglica, koji su delom ćuvali i saćuvali dela velikih ruskih naučnika.

Srpska javnost, a i srpski istoričari (ćast izuzecima), nemarni su prema istoriji Rusije, a prošlost im je blisko povezana.² Dovoljan je samo jedan dokaz: godine 1939. u Beogradu je objavljena *Istorija Rusije*, ćiji su autori Pavle Miljukov i Šarl Senjobos. Od tada do danas prošlo je 58 godina da bi se na srpskom, evo, u izdanju "Službenog lista" SR Jugoslavije pojavio ovaj kratki pregled *Istorija Rusije* Vasilija Ključevskog.

Ključevski je bio ućenik Sergeja Solovjova, a kasnije profesor na Moskovskom univerzitetu. Svojim delom *Bojarska Duma* (posebno izdanje 1882) saopštio je svoju šemu ruske istorije, koju će razraditi u višetomnoj istoriji, a sadržana je i u ovom kratkom pregledu. Za generacije Rusa, reći će jedan biograf Ključevskog, "Rusija je data onako kako ju je on video".

Šta je predmet istorije Rusije? Da, prošlost, ali ćija? Da li su to nacionalna (ruska) ideja, država, istorijska lićnost. Jedan ruski istorićar je rekao: "Država je viši oblik zajednićkog života, više ispoljavanje nacionalnog karaktera u društvenoj sferi." A već pomenuti Solovjov każe: "Vlast će uvek

1 Vid. Nikola Popović, Nikolaj J. Danilevski, *Rusija i Evropa*, "Istorija 20. veka", Beograd 1995, br. 1, str. 198-200.

2 Isti, Latinka Perović, *Srpsko-ruske revolucionarne veze*, "Tokovi istorije", Beograd 1993, br. 1-2, str. 199-202.

biti u prvom planu za istoričara – za istoriju nema mogućnosti da ima posla s narodnim masama.”

Protiv toga je ustao Ključevski. Njega zanima narod, grupe i klase u njemu; on otkriva anatomiju i fiziologiju društvenog života. Privredni život naroda je njegova tema istorije Rusije. Kijevska Rusija je za Ključevskog plod trgovačkog društva.

Ključevski je bio istoričar koji nije krio svoje metodološke premise. Zadatak istoričara, po njegovom shvatanju, to je otkrivanje zakona, zakonitosti, mehanizma istorijskog života. Bio je blizak N. Danilevskom kada kaže: “Istorijska tela se rađaju, žive i umiru slično organskim telima prirode.” Graditelji ljudskog društva za njega su: ljudska ličnost, ljudski život u zajednici i priroda zemlje. Stoga i ova *Istorija Rusije* počinje sa opisima zemljišta, klime, reka i opisima najstarijih naroda, koji su živeli na tlu Rusije.

Prateći nastanak Kijevske Rusije, kao države, privrednog mehanizma on je uverljivo opisao kolonizaciju zemlje severno, zapadno i istočno od Kijevske Rusije i pokazao genezu velikoruskog naroda, pa onda nastanak Moskovske države, novog centra, koji će stvoriti imperiju preko Urala, kroz Sibir do Dalekog istoka.

Informativnost tog kratkog pregleda ogleda se u razuđenom sadržaju. Autora zanima što i objašnjava, svakodnevni život i uslovi u kojima funkcioniše vlastelinsko imanje, slobodni seljak i trgovac. Stoga je posebne odeljke posvetio strukturi moskovskog bojarstva, vojničkom uređenju moskovske Rusije, pomjesnom sistemu, zemskim skupštinama, poreskim knjigama, finansijama, staležima, kmetovima, Petrovim reformama, sudovima, reformama 1905-1906, a završava sa uredbom o izborima 1907. godine. (Ovde se može reći da je Ključevski umro 12. maja 1911. godine.)

Iz ovog nabranja tema *Istorija Rusije* ne bi trebalo zaključiti da je Ključevski zaobišao bitniju stranu života svakog naroda i države, a to su međunarodni odnosi i spoljna politika. Verovatno su filozofsko-istorijska shvatanja Ključevskog, a možda i ograničen prostor, uticali da su pitanja spoljne politike ostala u drugom planu. Jedan znalac dela Ključevskog rekao je da je “njegova snaga u razradi zlatonosne žice koju je otkrio: socijalne istorije društva kao sveukupnosti klasa”.

Kritičari Ključevskog odavno su primetili da on nije obraćao dužnu pažnju uticajima ranog hrišćanstva na Ruse, zatim pravoslavne Vizantije. Kod njega nema, što je meni palo u oči, kaluđera Filoteja i nastanka ohole ideologije “Moskve kao trećeg Rima” (a četvrtoga biti neće). Neki mu zameraju da se odricao države, istorijske ličnosti i nacionalne ideje.

Ne znam da li je Ključevski uticao na savremenike i potomstvo da se lako odreknu i zgaze nacionalnu ideju, ali vidim da savremena Rusija ispašta taj greh i traži ideju svoje države. Ona, kako iskustva drugih naroda govore, može biti samo nacionalna – ruska ideja, kao suprotnost carstvu Antihrista.